

dergorden schillende overwegingen zijn daarbij van invloed: De overzetting moet o.a.:

1o. in overeenstemming zijn met den Geest der Schrift; 2o. in overeenstemming zijn met den tijd waarin het gebeurde plaats had; 3o. een zuivere weergave van de feiten zijn; 4o. zoo getrouw mogelijk aan den grondtekst beantwoorden.

Dit overgebracht op het „gorden van schip” brengt tot het volgende resultaat:

1o. Zooals „Tekst en Uitleg” die geeft.⁸⁾ Prof. de Zwaan vertaalt vers 16 en 17 (gedeeltelijk) aldus: „... slaagden wij er met groote moeite in de sloep meester te worden, bij het ophalen waarvan zij als hulpmiddel gebruik maakten van strikken, die zij onder het vaartuig heenvierden”.

De Leidsche hoogleraar verklaart deze overzetting nader door te zeggen, dat „van „omgorden” van het schip zelf — een groot zwaar vaartuig — met kabels onderdoor, geen sprake is. Was het loen reeds zoo wrak geweest, dan was het bij de stranding tot spaanders geslagen, als — het niet reeds lang daarvoor was vergaan. Wat men aan boord van zulk een groot vrachtschip, dat 276 koppen telde, met een omgordingsmanoeuvre ooit voor praktisch nut bereikt zou hebben, is moeilijk te zeggen.”⁹⁾

In „Tekst en Uitleg” wordt de zaak zoo gezien: dat men niet het groote schip ondergordde, maar, dat om de boot, vertikaal, een soort „gording” werd gelegd, tot strop gemaakt (strikken, vert. de Zw.) waaraan de boot binnenboord werd geheschen.

Deze voorstelling van zaken is technisch uitvoerbaar, kan hebben plaats gehad en heeft zoo noodig nog plaats.

Vergelijkt men echter deze commentaar met vertalingen van bepaalde Fransche, Duitsche of Engelsche herkomst, de Statenoverzetting, den Leidschen Bijbel, of ook met het Grieksch bij Nestle, dan komt men tot een ander resultaat.

Alle genoemde Bijbelvertalingen n.l. maken in vers 16 en 17 onderscheid tusschen boot en schip.

Vers 16: Konden wij nauwelijks de boot machtig worden.

Vers 17: Het schip ondergordende.

Vers 16: Fransch: chaloupe; Luther: Kahn; Oxford-bible: boat; Leidsche: boot; Nestle: skaphè.

Vers 17: Fransch: navire; Luther: Schiff; Oxford-bible: ship; Leidsche vertaling: schip; Nestle: ploion.

Blijkens deze tekstgetuigen wordt in vers 16 niet medegedeeld hoe de boot geborgen werd, maar dat ze in veiligheid werd gebracht. Terwijl het 17de vers zegt, dat ze het schip ondergorden.

Als vanzelf komen we nu aan de tweede opvatting van dit Schriftgedeelte, meer speciaal vs. 17.

Een schip ondergorden is: de romp vertikaal verstevigen. Dit is iets anders dan een schip

omgorden. In het laatste geval wordt het casco horizontaal gesteund.

Alle bovengenoemde Bijbels lezen ondergorden. Dit is te merkwaardiger, daar noch in de Oudheid noch in lateren tijd een voorbeeld van deze poging tot behoud bekend is. Hoewel men deze handeling niet uitgesloten moet achten.

W. E. VAN POPTA.

HET BOEK VAN DE WEEK

De eerste dissertatie over Dr. Kuiper.¹⁾

In het jaar 1937, het jaar, waarin herdacht zal worden, dat een eeuw geleden Dr. Kuiper geboren werd, verscheen eindelijk de eerste dissertatie over Dr. Kuiper!

Het schijnt wel heel vreemd, dat tot dusver niemand het gewaagd — of gewild — heeft Dr. Kuiper, of liever een stuk van Dr. Kuipers leven of werk, tot onderwerp voor een proefschrift te kiezen. De stof is boeiend in de hoogste mate en van het allergrootste belang.

Groen van Prinsterer was in dit opzicht gelukkiger. Reeds tijdens zijn leven verscheen een dissertatie van den bekenden Dr. Daniël Koorders over: De Antirevolutionaire Staatsleer van Mr. Groen van Prinsterer uit de bronnen ontwikkeld (1860). En sindsdien hebben onderscheidene proefschriften over Groen de pers verlaten. We hebben studies over: Kerk en Staat volgens Groen van Prinsterer en over: De godsdienstig-wijsgeerige beginselen van Groen. De jeugd van Groen is nauwkeurig en boeiend beschreven. Allerlei onbekende en interessante feiten over Groen en de verkiezingen van 1871 werden gepubliceerd. Getuigend werd Groens houding t.o.v. de Roomschen. En we zijn nog meer moeis te wachten!

Is het dan niet heel vreemd, dat de machtige figuur van Kuiper nog geen enkelen promovendus zoo geboeid heeft dat hij een proefschrift aan hem ging wijden?

Toch lijkt dit feit vreemder dan het is. De studie van Dr. Kuipers leven en vooral van zijn ideeën en beschouwingen stelt enorm zware eischen.

Daar is allereerst de ontzaglijke omvang van zijn schriftelijke nalatenschap. Wat een werk is 't niet, om alle „Standards” en „Herauten” alleen maar dóór te lezen.

Bovendien is het uiterst moeilijk den ontwikkelingsgang van Kuipers denken na te speuren. Kuiper wijst de overgangen, de kenteringen daarin niet aan, maar bedekt die veeleer. Alleen scherp nauwkeurig onderzoek kan ontdekken waar nieuwe

gezichtspunten door Kuiper werden gezien, of waar hij een andere richting insloeg, dan die, waarin hij tot dusver koerste.

Grootere moeilijkheid in de Kuiper-studie vormt evenwel Kuipers manier van zeggen en betoogen. Dit klinkt op 't eerste hooren misschien wel wat vreemd. Heeft Kuiper niet den naam van overduidelijk te zijn? Werd hij niet, naar men algemeen beweert, door iedereen begrepen? Kon hij de moeilijkste onderwerpen niet zoo briljant en transparant behandelen, dat zijn hoorders en lezers ze doorschouwden tot in de kern?

Men kan op deze laatste vragen volmondig ja antwoorden en toch van oordeel zijn, dat het moeilijk, zeer moeilijk is na te gaan wat precies, scherp omlijnd, Kuipers opvattingen zijn. Kuiper schreef zoo en sprak zoo, dat zijn volgelingen een helder-totaal-beeld ontvingen van wat hij bedoelde; zoo, dat de hoofdgedachte glashelder werd gezien. Maar wanneer men heel nauwkeurig Kuipers meening omtrent eenig onderwerp wil navorschen, dan moet men eerst door een haag van beelden en vergelijkingen heendringen; dan moet men vervolgens de vele woorden, waarmee hij zijn gedachten tot uitdrukking brengt, voorzichtig wegen en vergelijken, vóór men tot een scherpe begripsomschrijving van Kuipers denkbeelden komen kan. Kuiper bediende zich niet van een strakke, consequente terminologie. En de weelderige, beledende stijl, hoe schitterend en boeiend ook op zichzelf, gepaard gaande met den overvloed van woorden, waarvan Kuiper zich bedient om hetzelfde telkens op andere wijze te zeggen, maken het werkelijk moeilijk zulver te grijpen en weer te geven wat Kuiper eigenlijk bedoelde.

En wat ten slotte het voornaamste is: Kuiper, de volle, veelzijdige Kuiper rijst als een domtoren op uit het vlakke land der gewone menschen en gewone geleerden. Wanneer het waar is, dat men om iemand te kunnen verstaan, hem moet overtreffen, dan is het met de mogelijkheid om Kuiper te doorzien en au fond te kennen wel zeer hachelijk gesteld.

Het is dan ook geen wonder, dat over Kuipers beschouwingen omtrent kerk of staat of wetenschap of wat dan ook, zoo bitter weinig is geschreven. We hebben enkele biografieën, waaronder die van Rullmann ver vooraan staat. We hebben ook de ongelooflijk mooie en waardevolle bibliografie, eveneens van Dr. Rullmann, het onmisbare fundament voor alle Kuiperstudie. Maar verder?... Já, er zijn nog caricaturen, geteekend, twee bundels zelfs, en ook geschreven — ik denk aan wat Prof. Haitjema publiceerde.

En nu is er dan de eerste dissertatie.

Ze is van Dr. Leroy Vogel. Zooals de naam reeds doet vermoeden, is Dr. Vogel van afstamming een Hollander. Hij is geboren in Corsica, in den staat Zuid Dakota van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Dr. Vogel bezocht het Calvin Col-

lijk onder geen beding geschieden. Maar dat neemt niet weg, dat sommige menschen toch wel eens wat minder druk konden loopen. Het komt toch niet zóó zelden voor, dat een jongen zich aan tafel snijdt aan een mes: een klein sneetje in den vinger, dat wat bloedt. De volgenden morgen bij den dokter: „Dokter, moeder heeft me gestuurd, ik heb in mijn vinger gesneden; en nu wou moeder graag, dat u even keek of het geen kwaad kan”. Zoo'n bezoek is overbodig: een verstandige, flinke huismoeder draait er een schoon lapje om en na een paar minuten is alles vergeten. Een ander komt op het spreekuur en vertelt dat hij verkouden is. „Hoest u erbij?” Neen, dat niet. „Voelt u uzelf dan misschien koortsig of hebt u ergens pijn, b.v. op de borst?” Nee, dat ook niet, maar ik ben verkouden, hebt u daar niks voor? Nu vraag ik u even, hoeveel menschen er per winter „gewoon verkouden” zullen zijn. Dat zijn er in ons lieve landje honderdduizenden.

Als nu eens al die menschen zoo deden als die eene van zooveen, wel dan moest de politie erbij te pas komen in den winter, om de file menschen voor het wachtklokaal van den dokter wat in orde te houden. En de dokter zou haast geen tijd overhouden, om zijn bedlegerige patiënten, die toch meestal het ergste ziek zijn, thuis op te komen zoeken. Voor deze en dergelijke zaken moet men zijn dokter niet opzoeken, dat kan men zelf gemakkelijk af. En het is ook niet de bedoeling en overeenkomstig den opzet van een ziekenfonds, dat de patiënt zijn dokter op zulk een wijze zou raadplegen. Dat zou ten eerste zulke enorme bedragen aan geneesmiddelen gaan kosten, dat het ziekenfonds onmogelijk meer zou kunnen blijven voortbestaan zonder een flinke premieverhoging in te voeren; maar ten tweede zou een ziekenfonds op zulk een wijze ook totaal verkeerd gaan werken. Dan zou het den menschen alle verantwoordelijkheidsgevoel gaan ontnemen. Ten slotte zou men haast niets meer op eigen verantwoording durven behandelen. Op zulk een wijze zou de geestelijke volkskracht langzaam maar zeker ernstig verzwakt worden!

(Slot volgt.)

P. JASPERSE.

Apost., blz. 243.

blz. 119.

ert ons plotselings ons leven verschillig zijn, gaat presentia afstand, dan dere vozel van worden zijn voorbijgaan of lang de goede zekerd is, zoospanning levensrt nog naar het

g leeft is gauw rustig, op zijn kinderen, die areeltje dat hij nig interesseert, gezichtseinder in hem is, ontzijn teenen gaar zoospoedig r vast. Zoo is van den zieke nurw geworden den afloop; zoos gauwer kwaader dan iemand es in het dagewijs voldoende g te verstoren, die een vol en zetje velen, golven gerust len patiënt. Als wel gefundeerd en van de zijde tekten misschien ren, dan mag heel erg tegengevoel krijgen, ik niet goed, ik willen hebben, lagen misschien r overstelpende zijn theewater

8) Tekst en Uitleg, De Hand. der Apostelen, 2e druk, blz. 69.

9) Tekst en Uitleg, De Hand. der Apostelen, 2e druk, blz. 154.

1) Die politischen Ideen Abraham Kuipers und seine Entwicklung als Staatsmann. Von Dr. Leroy Vogel: 1937; Buchdruckerei Richard Mayr, Würzburg.

nemen, integendeel. Maar het onnodig 's avonds en ook wel 's nachts waarschuwen, dat is het, waartegen gewaakt moet worden. En dat komt nog herhaaldelijk voor. Dan gaat om 9 uur des avonds de telefoon: „Dokter, wilt u vanavond nog even aankomen bij die en die?” „Ja, wat is er aan de hand, moet het vanavond nog bepaald?” „Nou ik had liever, dat u zoo dadelijk nog even kwam; och, kijk u, mijn zoontje is eigenlijk al een dag of drie-vier niet in orde; hij is nog wel geregeld naar school geweest, maar ik vind maar, dat hij er niet goed uitziet en zooveen kwam er ook nog iemand, die vond, dat de jongen zoo vervallen is. En daarom had ik graag, dat u nog eens even kwam”. Of het volgende gebeurt, wat ik pas van een mijner collega's hoorde, die des nachts om half één opgebeld werd voor iemand, die een keelabces zou hebben: „of dokter het even wou komen insnijden”. Toen de dokter vroeg, wanneer de patiënt ziek geworden was, luidde het antwoord: „dat het nu al een week was, dat hij erge last van dat keelabces had”. Kijk, zulke avond- en nachtboodschappen kunnen vermeden worden; de eerste kan best wachten tot den volgenden morgen en de laatste had toch in die heele week, dat hij ziek was overdag wel eens een moment kunnen vinden om den dokter te waarschuwen. Deze man had veel eerder en dan 's morgens, vóór de dokter de stad inging, op moeten bellen.

In dezelfde richting gaat ook het onnodig dikwijls bezoeken van den dokter. Dit is een euvel, dat haast alleen voorkomt in de ziekenfondspraktijk, waar de honoreering van den arts niet geschiedt per verrichting. Of men geen enkelen keer in een heel jaar of dat men gedurende een heel jaar elken dag naar het spreekuur zou gaan, het kost er den patiënt toch geen cent meer om. Want op die wijze krijgt de dokter het onnodig druk en wordt hem weer de noodige tijd voor verdere studie en ontspanning onthouden. Elke mensch moet trouwens leeren ook zelf iets te beoordeelen, ook zelf iets aan te durven. Ik weet, dat hieraan een gevaarlijke kant kan zitten, n.l. wanneer menschen al te veel zelf willen afhandelen en dan pas een boodschap naar den dokter sturen als het eigenlijk te laat is. Dat moet natuur-

lege en het Calvin Seminary in Michigan. Studeerde daarna een jaar in Princeton en voltooide nu onlangs zijn academische studiën aan de Universiteit van Heidelberg.

De titel van de in het Duits geschreven dissertatie is (vertaald): De politieke ideeën van Abraham Kuypers en zijn ontwikkeling als Staatsman.

Het is eenigszins beschamend dat de eerste dissertatie over den grootsten Nederlander der negentiende eeuw van een buitenlander moest komen. Het feit, dat hij hollandsch bloed in de aderen heeft, verzacht dit niet zoo erg veel. 't Moge in ieder geval onze landgenooten prikkelen nu niet achter te blijven!

Toch heeft het ook zijn groote voordeelen, dat juist in het buitenland studies over Kuypers verschijnen. In de geweldige geestelijke verwarring onzer dagen kan het niet anders, of de bestudeering van Kuypers levenswerk móét vrucht dragen. Wie Kuypers ook maar eenigszins kent, weet hoe door en door actueel zijn werk is en dat het staat midden in de problemen van dezen tijd.

Juist daarom is het zoo ontzettend jammer, dat het oordeel over deze dissertatie niet onverdeeld gunstig kan zijn. Zeker er is heel veel voor gestudeerd. Er staan mooie bladzijden en hoofdstukken in, maar toch, als teekening van Kuypers politieke werkzaamheid en staatkundige idealen is deze studie niet geslaagd.

Wat reeds aanstands opvalt als men begint te lezen is de groote slordigheid van den auteur. De hollandsche citaten wemelen van drukfouten, die soms, b.v. als we lezen van het „Lintje Saakje“ (de lintjes-quaestie) een komischen indruk maken.

Maar niet alleen drukfouten moeten genoemd. Er zijn ernstiger slordigheden, die doen twifelen aan de grondige studie van den auteur. Hij beweert, dat Kuypers een „Antirevolutionaire Staatskunde“ schreef van vier deelen (in de literatuur-opgave staat dat, en ook op p. 24 en p. 106). Verder lezen we, dat Dr Kuypers zijn program op den Bijbel en op een wereldbeschouwing funderde, welke hij in de krant op zóó grondige wijze en zóó uitvoerig uiteenzette, dat ze later als vier deelen over de „Algemeene Genade“, vier deelen „Pro Rege“ en vier deelen „Antirevolutionaire Staatskunde“ verscheen! De Catechismus werd, naar de Schrijver meedeelt, in een driedeelig werk uitgelegd. Van het groote werk „Ons Program“ (met bijlagen) vertelt de Auteur op p. 19, dat het in 1878 verscheen, terwijl de voorrede gedateerd is op 8 Maart 1879. Bovendien heet ook dit werk, zie p. 105, „ein dreibändiges Werk“! In de literatuurlijst wordt van „Ons Program“ de 4e druk genoemd, zoodat het er sterk op lijkt, dat Dr Vogel dit machtige werk misschien niet eens heeft gezien! Maar hoe kan men dan een dissertatie schrijven over het bovengenoemde onderwerp?

Ook treffen we telkens historische vergissingen aan. Dr Kuypers zou (p. 10) in 1869 predikant zijn geworden. Op pag. 14 lezen we dat het geschiedde 7 Aug. 1863, terwijl het werkelijk plaatsvond op 9 Aug. 1863. Op pag. 19 lezen we: Im Jahre 1888 wird die Freie Universität im Amsterdam unter seinem Rektorat gegründet. Volgens p. 23 en 94 heeft Kuypers twee jaar om de oude Wereldzee gereisd — het was een reis van „slechts“ negen maanden! En op p. 59 laat de schrijver Kuypers gedurende twee en een half jaar in het buitenland herstel van zijn zenuwoverspanning zoeken, na zijn eerste Kamerperiode van 1874—1876. In werkelijkheid was Kuypers weg van Februari 1876 tot Mei 1877.

Dit zijn slechts kleinigheden, al mogen ze in een dissertatie niet voorkomen. Erger wordt het als we lezen (p. 23), dat Kuypers in 1907 de leiding der partij aan zijn liberale collega (de schrijver bedoelt, blijkens p. 96, liberaal-antirevolutionair) Heemskerk heeft overgegeven. Die Heemskerk zou ook aan den val van het Kabinet-Kuypers hebben meegewerkt (p. 97). Ook wordt van Kuypers en Heemskerk gezegd, dat ze zich „niemals persoonlijk getroffen haben“. Dit alles is toch wel wat al te bar. Van de kwesties van 1907 en den nasleep daarvan heeft de Schrijver niets gezien! Van de verwijdering toen tusschen Heemskerk en Kuypers gekomen en waaraan eigenlijk pas één jaar vóór Kuypers dood een eind is gekomen heeft hij blijkbaar niets vermoed.

Toch is dit ook nog het ergste niet.

Het meest te betreuren is, dat juist in de weergave van Kuypers beginselen de schrijver niet gelukkig is geweest. Ik weet wel hoe ontzaglijk moeilijk dit, vooral voor een buitenlander, moet zijn, maar we mogen het toch vragen als een dissertatie wordt geschreven.

Ik wil hier een paar dingen noemen.

De Schrijver betoogt, dat de Staat een uitbreiding (Erweiterung) is van het gezin! Hier is een fundamenteel iets vergeten. Dit, dat naar Kuypers, duizendmaal uitgesproken, opvatting het gezin een scheppingsgegeven is, terwijl de Staat er is om der zonde wil. Over de zonde en haar enorme invloed op het menschenleven wordt in deze dissertatie trouwens zeer weinig gesproken. En als men de zonde niet zag, in haar doorwerking ook in het leven van volkeren en staten, hoe kan men dan Kuypers Staatsopvatting teekenen?

De Staat is niet organisch uit het gezinsleven opgegroeid, maar is iets mechanisch. De patriarchale (uit het gezin opgegroeide) hiërarchie is verbroken. De Staat is een redmiddel voor den ontstane misstand. Een stok bij de plant aangebracht om haar overeind te doen staan. (Het Calvinisme p. 81.)

Ook wanneer de auteur betoogt, dat de „sovereiniteit in eigen kring“ in het gezin begint en vandaar uit op andere instituten wordt overgedragen (p. 28) is dat niet juist. Dat geldt, naar Kuypers beschouwing wel van een reeks van kringen als: gezin, familie, dorp, gewest enz., maar niet van de kringen van wetenschap, kunst, kerk, bedrijf enz. Men vergelijke: „Ons Program“ (met bijlagen) p. 214 v.v. Naar Kuypers oordeel is het geloof de diepste spil, waar de sovereigniteit in eigen kring op rust.

Geheel ernaast is de schrijver, wanneer hij beweert, dat Kuypers „met zijn eerbied voor de geschiedenis de herstelling van het Calvinisme in de wereldbeschouwing van zijn land (!), tot een deel van zijn program maakte, ervan uitgaande, dat in de dagen van Hollands grootste glorie het Calvinisme de drijvende kracht was geweest en bijgevolg (somit) een deel van bloed en bodem is“! (pag. 37.)

Hier wordt Kuypers groot onrecht gedaan. De zaak wordt zoo finaal op zijn kop gezet. De verhouding van historie en openbaring is zoo tot in den wortel verwrongen. Kuypers zou het Calvinisme aanvaard hebben, omdat het voor zijn land het meest „profijtelijk“ was, omdat het in de historie bewezen had het volk tot de grootste glorie te kunnen brengen!

Niets is minder waar. Kuypers heeft de sovereigniteit Gods niet aanvaard als een stelling! Neen, hij is door die sovereigniteit Gods overwonnen, hij is er door neergeslagen, toen zijn oogen open gingen voor het feit, dat hij in opstand was tegen God en toen God hem overwon. (Gem. Gr. III, p. 12, 13.)

En toen vond hij in Calvijn en het Calvinisme de teekening van zijn levensideaal. Bij Calvijn en in het Calvinisme komt de sovereigniteit Gods tot volle gelding in gansch het leven en alle levensverhoudingen. Het Calvinisme werd voor Kuypers niet maar een denksysteem, een filosofie, maar de aanduiding van het „gezuiverde“, het „netto“, het „fijne“ Christendom, het „Christendom van groote keur“. En zeker: Kuypers ontdekte in de historie ook, dat zijn volk tot den hoogsten bloei kwam, toen het Calvinisme beslag legde op de geesten, maar dat was voor hem nooit het motief voor de aanvaarding van Calvijns gedachten. Kuypers strijd was een geloofsstrijd en nooit een cultuurbeweging zonder meer.

Zeker Kuypers erkende Gods gang in de historie. Hij aanvaardde van harte, dat de ordinantiën Gods ook uit het leven der volken moesten worden opgespeurd — maar — altijd onder voortdurende critiek van Gods Woord. En daarom staat niemand critischer t.o. die historie dan juist Kuypers. Zijn felle toorn en striemend sarcasme richtten zich juist tegen hen, die de toestanden wilden laten zóó, als ze zijn, omdat ze in de historie zoo geworden zijn. Van de beschikking Gods, de „Gottesfügung“ in den zin van von Stahl was hij een principiële vijand! Hij zag daarin een Pantheïsme, waartegen hij gansch zijn leven heeft geworsteld.

We willen het hierbij laten. Er zou nog meer te noemen zijn, ik denk aan wat Dr Vogel schrijft over de gemeene gratie. Hoeveel moois we ook ontvangen, de teekening van Dr Kuypers beginselen, met name zijn strijd als strijd des geloofs, zijn zien van alle leven en levensactie als religie, als dienst van den Levenden God komt hier niet tot zijn recht.

Bij alle waardeering, die we voor dezen arbeid moeten hebben, bij allen dank voor de goede bladzijden en hoofdstukken mogen we deze critiek niet achterhouden. 't Spijt ons dat deze buitenlandsche schilderij van den politicus Kuypers zulke ernstige fouten vertoont.

C. V.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

De fusie der Protestantische Kerken in Frankrijk.

Dezer dagen hadden wij een persgesprek met Ds A. M. Bertrand, de predikant van de „Oratoire“ kerk in de Rue de Rivoli te Parijs. Dat is de kerk waarvoor het standbeeld van den Admiraal Gaspard de Coligny een plaats gevonden heeft.

Ds Bertrand was de voorzitter der vroegere „Eglise Reformée“.

Zoo men weet heeft deze kerk volgens het besluit der Nationale Synode van Reims, te zamen met de „Eglise Reformée Evangelique“, de „Eglise Reformée Libre“ en de „Eglise Methodiste“ een nieuwe eenheid gesloten, uit welke fusie de „Eglise Reformée de France“ ontstaan is.

Ds Bertrand toonde ons het groote „Oratoire“-kerkgebouw en was zoo vriendelijk ons iets over

de motieven, die tot vorming van deze nieuwe kerkeenheid geleid hebben, mede te deelen.

Hieruit bleek al direct, dat de Kerk in Frankrijk voor geheel andere problemen staat dan wij in Nederland, en dat de motieven, die tot eenheid gedrongen hebben, hun oorzaak in omstandigheden vonden, die wij in Nederland gelukkig nog niet kennen.

Ds Bertrand vertelde ons het volgende:

De herroeping van het Edict van Nantes (1685) is het keerpunt in de geschiedenis van Frankrijk. Want het beste, het onbuigzame element van het Fransche volk, de Hugenoten, dat de stevigste steun voor het koningschap had kunnen zijn en dat Frankrijk had kunnen behoeden voor revolutionaire en Napoleontische dwaasheden, werd vernietigd of verjaagd en ging moreel en materieel de andere landen versterken. Bij de wederinstelling der godsdienstvrijheid door Lodewijk de zestiende (Edict de Tolérance) in 1787, zijn er slechts kleine volksgroepen, die nog uit traditie Protestant zijn, maar die door al de vervolgelingen geen gelegenheid gehad hebben zich in het geloof te fundeeren. Het gevolg was een versplintering der Protestanten in talloze kerkjes. In 1872 scheidden de drie Gereformeerde Kerken zich van elkaar af, wegens oneenigheid over de Geloofsbelijdenis. Haar verhouding tot den Staat dwong ze echter samen te blijven leven tot 1906, toen de wet van Scheiding tusschen Kerk en Staat hier een einde aan maakte. De drie Kerken waren toen door niets meer gebonden. Die verdeeldheid had vroeger een geldige reden van bestaan. Thans sinds lang niet meer.

In de laatste jaren bemerkten de predikanten der drie Gereformeerde Kerken en der Methodistenkerk, dat ze al sinds lang zonder bezwaar in elkaars gemeenten konden preeken en dat het aanvallend Rationalisme van de vorige eeuw in hun kerken niet meer de stem verhoef. Vanaf 1906 konden de kerken zelf beslissen over de aanstelling of instandhouding der predikanten; en een voorganger, die willens en wetens zijn gemeente op een dwaalspoor leidde, kon weggestuurd worden.

Dat was niet mogelijk toen de Staat nog de predikanten bezoldigde. Deze versterking der kerkelijke tucht en de beproevingen op finantiële gebied, die in 1906 voor de predikanten begonnen, scheidden het kaf van het koren.

Anderzijds bemerkten de Gereformeerde predikanten de bedreigingen van buiten de kerk voor het Christendom. Op 41 miljoen Franschen zijn 5 à 8 miljoen kerkgaande Rooms-Katholieken. Als men het aantal aanhangers van dit geloof op allerhoogstens 12 à 15 miljoen zielen stelt en men telt daar het ene miljoen Protestanten bij, dan komt men tot de slotsom, dat er in Frankrijk 25 miljoen heidenen zijn, die niets gelooven. De Fransche Gereformeerden hebben gevoeld dat de eenige redding voor al de beangstigende problemen, die zich steeds scherper aan Frankrijk opdringen, slechts van God kan komen en van Hem alleen. Ze hebben ingezien dat zij ten aanzien van het groeiend paganisme een zware roeping hebben. En voor dezen arbeid moesten zij eerst hun eigen problemen oplossen, want ze mochten geen schouwspel van innerlijke verdeeldheid geven.

Behalve in de vier genoemde kerken bestaan er temidden der 600.000 Protestanten in Frankrijk, zonder Elzas-Lotharingen, nog een aantal Lutherse en Vrijzinnige Kerkjes. In de twee genoemde provincies leven 400.000 Protestanten meest van Evangelische richting.

Het Protestantisme was dus in Frankrijk volslagen machteloos. Het kon geen invloed op de groote massa ongelovigen uitoefenen, gesteld dat zich tusschen deze massa lieden bevonden, die zich aangetrokken gevoelden tot het Protestantisme. Ze haalden brochures bij de verschillende kerken. Bij de bestudeering der Geloofsbelijdenissen of -verklaringen dezer kerken begrepen ze de subtiële verschillen hiertusschen niet, geraakten in twijfel over het Protestantisme en keerden zich teleurgesteld af. Nu de Gereformeerde Kerk een eenheid vormt, kan ze een zeker gezag op de groote massa Franschen uitoefenen.

Voorbereiding van het functionneren der nieuwe kerk.

— Het moeilijkste punt was de opstelling der gemeenschappelijke „Geloofsverklaring“. Men bleef aan deze benaming vasthouden en gebruikte niet het woord „Geloofsbelijdenis“, om niemand af te schrikken. De vier toetredende kerken kwamen tenslotte overeen die van 1872 van één harer, de vroegere „Eglise Reformée“, bijna zonder verandering te aanvaarden.

De nieuwgevormde predikanten moeten verklaren er zich van ganscher harte bij aan te sluiten. In hun preeken mogen ze er geen woord van afnemen; wel mogen ze haar uitbreiden tot de „Geloofsbelijdenis van La Rochelle“.

Met de goedkeuring van deze geloofsverklaring door de vermelde Synode van Reims was het voornaamste punt van geschil uit den weg geruimd. De thans in functie zijnde predikanten mogen tot het einde van hun ambt doorgaan te preeken wat ze juist achten.

Op het Geloof, de Liefde en de Bezieling, die men den studenten der drie Fransche faculteiten

van Prot. The. pelier hoort blijven enkele nieuwe Kerk zijn, zoodat h

1e. Een reg. kanten.
2e. Een sch. staan der K. van 1906.
3e. Een sch. voor de pred. de godsdienst en voor de

De nieuwe vaard, later volgen:

— De Ge. lijd haar ge. Christus, der. zij gevoelt. juich van da. opslippen na.

— Getrouw. verdraagzaam. gemeenschap. bevestigt. gende uildru. lijk geloof:

in de twa. lidenis in (A. Athanasius). formatie, me. Rochelle.

— Zij vin. Christelijk G. gelie: Zood. dat Hij Zij. opdat een i. derve, maar.

— Met ha. Kerken der. autoriteit de. getuigenis v. en erkent. voor het gel.

— Den v. proclameer. middel van. geboren Zc. zonden en. making.

— Zij zel. haar eeredi. (daden) die. ten, bedien. en uitgedru.

— Om te. ping, verke. Evangelie. van de we. van het ee.

— Door d. ze haar ge. het gebed. manifestati. Christus en.

Door de. door den. bereidt zij. Koninkrijk. de overwi.

— Aan. werkt, on. den en de. Aan Hen. van geslac. Amen.

Een der. niscerde E. verdeling. het opkom. ring gekor. Het platte.

vroeger 10. Anderzijds. menten „Z. twee kerk. reeds ont. zijn, gelet.

geen Prot. genoeg zij. tanten te. groote we. sche depa. uit Protes.

len naar. Zij heef. centrale. ken platte. der kerke. bevolking. opent. Zc.

Kerk uit. reformeer. evangelise. kend Fra.